

HAL-passagiersschip de Statendam in 1929, liggend aan de Wilhelminakade. Coll. Stadsarchief Rotterdam

Passagierslijsten indexeren van de Holland-Amerika Lijn

De vaart erin

De groeiende beschikbaarheid van gedigitaliseerde en geïndexeerde bronnen maakt stamboomonderzoek steeds eenvoudiger, mits je binnen de landsgrenzen blijft. Maar wat te doen als jouw voorouders net als miljoenen anderen reisden of migreerden met de Holland-Amerika Lijn? Dan bieden passagierslijsten uitkomst, in beheer van het Stadsarchief Rotterdam.

WieWasWie verzorgt de indexering van deze lijsten. Auteur Rob den Braasem

De Nieuw-Amsterdam van de Holland-Amerika Lijn aan de Wilhelminakade, omstreeks 1939. Coll. Stadsarchief Rotterdam

De geschiedenis van de Holland-Amerika Lijn (HAL) is een verhaal vol hoogte- en dieptepunten, dat zich laat lezen als een spannende roman. Vele migranten staken met de HAL de Atlantische Oceaan over, om een nieuw bestaan op te bouwen in het land van de onbegrensde mogelijkheden. Tussen 1880 en 1920 maakten ongeveer één miljoen Oost-Europeanen (vaak met een Joodse achtergrond) de overtocht naar de Nieuwe Wereld. De HAL had tot in Bulgarije, Letland en Rusland kantoortjes waar kaartjes verkocht werden voor de trein naar Rotterdam, de boot naar Amerika en opnieuw de trein naar elk willekeurig station in de Verenigde Staten.

Het vrachtvervoer tussen West-Europa en Amerika, met schepen als de Diemerdijk en de Kinderdijk, nam in de loop der tijd een hoge vlucht en droeg sterk bij aan de groei van de rederij en de welvaart van ons land. De schepen voeren op verschillende

lijnen naar de oostkust van de Verenigde Staten, Canada, Mexico, Cuba en terug. Er was ook een Java-New York Lijn, en een verbinding vanuit Europa door het Panamakanaal naar de westkust van Noord-Amerika.

Erfenis van een rederij

Rotterdam was meer dan een eeuw de trotse thuishaven van deze rederij; aan de Wilhelminakade bepaalden de drijvende paleizen met hun geel-groen-witte schoorstenen het beeld van de Maasstad. De geschiedenis is er nog steeds aanwezig.

Zo is Hotel New York, het voormalige HAL-hoofdkantoor op de kop van de Wilhelminakade, te bezoeken voor een sfeervolle overnachting, diner of lunch. Verder is de koopvaardijhistorie tast- en zichtbaar op het wereldberoemde passagiersschip ss Rotterdam uit 1959, dat ligt afge-meerd aan het 3e Katendrechtsehoofd. En na het

NUMMER	NAAM VAN DEN PASSAGIER		AANTAL			GEBORFT		ANNEE		GEBORFT DOOR	Passage- geld per Vol- vrasse	LOOSD	TAX	COMMUNE		VOORUIT- REKINGE PASSAGE NETTO BETAAL	
	Scheeps- Contract	Aanre- Contract	Familienam	Voornam	11	12	13	JAAR	Naam					Maand	Dag		Appre- ten
6597	26490	28071	Berlens	Reinke	1	3		N'dam	1	11							1146
	6423	21122	Copeloveel	Mihalys	1	1		Windsor la									2167
	6423	21122	Lipceci	Jandine	1	1		N'dam									2167
	6430	21222	Jurina	Rosa	1	1											42
	6412	21222	Caute	Luna	1	2		Wendel Misk.									90
	6414	21222	Kaderoy	Maris	1	1											47
	6409	21222	Luch	Carolina	1	3		Chicago Ill.									113
	6417	21222	Yagh	Maris	2	1		N'dam									109
	6417	21222	Worn	Maal	1	1		Wendel Misk.									42
	6415	21222	Erlor	Estienne	2	1		Wendel Misk.									26
	6410	21222	Schierbe	Henriette	1	4		Wendel Misk.									137
	6104	21222	Corras	Maris	1	1		Wendel Misk.									66
	6406	21222	Dolet	Amelia	1	1		Wendel Misk.									66
	6420	21222	Amant	Jos	1	1		Wendel Misk.									42
	6421	21222	Leges	Jandine	1	1		Wendel Misk.									42
	6429	21222	Mthyska	Estienne	1	1		Wendel Misk.									66
	6412	21222	Van	Isabelle	1	1		Wendel Misk.									42
	6411	21222	Gangf	Maris	1	1		Wendel Misk.									66
	6407	21222	Camonde	Joséphine	1	2		N'dam									90
	6418	21222	Leucich	Rosa	1	2		Wendel Misk.									90
	6419	21222	Noran	Wiffrida	1	1											27
	6404	21222	Ollea	Martha	1	1		Wendel Misk.									42
	6405	21222	Rithner	Kathelin	1	1		N'dam									42
	2695	40211	Kassover	Juranna	2	1		Chicago Ill.									90
	2696	40212	Sttharia	Joséphine	1	1											42
	2630	71222	Louise	Kathelin	2	2		Wendel Misk.									90
	2173	92222	Opthys	Joséphine	1	1		N'dam									42
	2174	11222	Wendel	Blida	1	1											42
	2175	11222	Van	Holle Lucie	1	1											42
	3207		Cancelled														

Op zoek naar geëmigreerde familieleden

Vele ondernemende voorouders vertrokken de afgelopen eeuwen uit Nederland om elders een nieuw bestaan op te bouwen. De Verenigde Staten, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika waren populaire bestemmingen. Hoe kom je meer te weten over deze avontuurlijke voorouders? Naast de passagierslijsten van de Holland-Amerika Lijn bieden bevolkingsregisters vaak aanwijzingen – veelal via WieWasWie raadpleegbaar. Ook de collectie familieadvertenties van het CBG biedt geregeld uitkomst, doordat hierin dikwijls woonplaatsen van de personen in kwestie of hun familieleden worden vermeld. Tot slot bieden de Staten van landverhuizers enige houvast. Deze bron is onderdeel van de collectie van het Nationaal Archief en bestaat uit lijsten met emigranten die sinds 1848 per jaar en per gemeente werden bijgehouden. Meer hulp nodig? CBG-onderzoekster Martine Zoeteman-van Pelt schreef op cbg.nl een uitgebreide themapagina vol praktische tips die je helpen een geëmigreerde voorouder te onderzoeken.

Red Star Line Museum in Antwerpen, het Auswanderermuseum in Hamburg, het Auswandererhaus in Bremerhaven en het Irish Emigration Museum in Dublin krijgt Rotterdam met het FENIX Landverhuizersmuseum binnen enkele jaren ook een plek om de herinnering levend te houden aan miljoenen landverhuizers die in de negentiende en eerste helft van de twintigste eeuw de stad achter zich lieten. De Fenixloods staat sinds 1923 op Katendrecht en was ooit de grootste loods ter wereld. Na een grootscheepse restauratie zal het museum naar verwachting in 2023 openen. In de loods komt het verhaal van landverhuizers centraal te staan en worden verbanden gelegd tussen Rotterdam en de wereld, tussen bewoners en bezoekers, tussen oorspronkelijke Kapenezen en nieuwkomers. Als kers op de taart bevinden zich in het Stadsarchief Rotterdam de gegevens over bemanningsleden en emigranten in scheepsjournalen en bemannings- en passagierslijsten.

Beb van Klaveren (rechts) tijdens een gevecht in 1937, twee jaar voor zijn vertrek naar Amerika.

Coll. Nationaal Archief

The Dutch Windmill

Bokser Bep van Klaveren (1907-1992) vertrok op 22 september 1939 met het ss Nieuw Amsterdam naar New York. In een interview met de nationale pers verklaarde de Rotterdammer: 'Ik ben wel gedwongen om naar Amerika te gaan, want van bokswedstrijden in Europa komt toch niets. Wanneer de oorlog kort duurt, zal men mij in Nederland nog wel eens zien optreden. Duurt hij lang, dan ben ik wel zo langzamerhand te oud geworden, om nog een goed bokser te zijn. In elk geval zal ik in Amerika mijn best doen.' Van de negentien overzeese gevechten zou hij er slechts één verliezen.

De oorlog duurde echter lang en daarmee ook de afwezigheid van Van Klaveren. Hij reisde de hele wereld rond nadat hij zich in 1942 had aangesloten bij de Nederlandse luchtmacht in de Verenigde Staten. Zijn idee was eigenlijk om piloot te worden, maar in die functie maakte hij te veel brokken. Voor ieders veiligheid werd hij daarom sportinstructeur. In 1944 verhuisde Van Klaveren naar Australië van waaruit hij bij de luchtmachtkrachten verschillende aanvallen op Japan meemaakte. In zijn nieuwe land trouwde hij met verpleegster Joan Hogan. *The Dutch Windmill*, zoals zijn bijnaam luidde, keerde pas in februari 1947 weer terug in Nederland.

Vertrek passagiersschip van de kade van de Holland-Amerika Lijn (1962).

Coll. Nederlands Fotomuseum

Ellis Island, New York, zijn eveneens veel geraadpleegd, maar de vertrekplaats en eindbestemming op de passagierslijsten bieden goede aanknopingspunten voor verder onderzoek. Bovendien voeren de HAL-schepen ook naar andere landen en plaatsen. Vervolgonderzoek naar de migratiestromen van begin twintigste eeuw zou nog een ander aspect kunnen belichten. Omdat veel reizen werden aangevangen in een ander land en de oorspronkelijke vertrekplaats hierdoor onduidelijk is, kunnen de digitaal ontsloten lijsten als basis van of ondersteuning voor zo'n onderzoek dienen. Benieuwd welke demografisch onderzoeker daartoe het initiatief zal nemen.

**Tussen 1880 en 1920
maakten één miljoen
Oost-Europeanen
de overtocht naar
de Nieuwe Wereld**

Albert en Elsa Einstein in april 1921
aan boord van het ss Rotterdam.

Coll. Wikimedia

De passagierslijsten behoren tot de
meest geraadpleegde bronnen van het
archief. Coll. Stadsarchief Rotterdam

Geen saai werk

Sinds 2018 worden de passagierslijsten geïndexeerd. Naast de WieWasWie-projectleider zijn er dagelijks drie mensen bezig om het proces in goede banen te leiden. Op het eerste gezicht lijkt het 'inkloppen' van de gegevens wellicht saai werk, maar dat valt mee dankzij de veelzijdigheid van de registers. De honderden vrijwilligers plaatsen veel opmerkingen bij de transcripties. De notities variëren van problemen bij het ontcijferen van onleesbare handschriften tot het markeren van bekende passagiers. Soms worden zelfs hele Wikipedia-pagina's meegestuurd! - een kleine afleiding tijdens het invoeren, maar veel werk voor de projectbegeleiders, want alle opmerkingen moeten stuk voor stuk worden afgehandeld voordat de data kunnen worden geëxporteerd. De opmerkingen zijn echter zeer waardevol, omdat vrijwilligers juist hier bijzondere situaties en passagiers melden. Iedere passagierslijst wordt door twee mensen geïndexeerd, waarna controleurs de verschillen tussen de dubbele invoer beoordelen. Op die manier wordt de kwaliteit zo hoog mogelijk. Door de diversiteit aan handschriften en de verscheidenheid aan namen en plaatsen zijn er veel verschillen in de invoer. Vanaf de jaren vijftig is steeds meer sprake van getypte passagierslijsten en dat zorgt

voor een afname van de verschillen in de invoer. Voor sommige invoerders is dat jammer, want die houden er juist van om de handschriften te ontrafelen.

De passagierslijsten uit de periode 1900-1920 zijn vorig jaar beschikbaar gekomen in WieWasWie. Mogelijk zal later dit jaar een nieuwe periode online worden gezet. Het totale project moet in 2022 kunnen worden afgerond. Tot die tijd is er nog veel werk te verzetten en komen we vast nog hele mooie en opmerkelijke vondsten tegen. ●

Meehelpen

Zelf een steentje bijdragen aan het indexeren van de HAL-passagierslijsten? Ga naar wiewaswie.nl en meld je aan.

Verder lezen

Geïnteresseerd in de geschiedenis van de Holland-Amerika Lijn? Boekentip: Nico Guns, *Holland-Amerika Lijn. Geschiedenis van een rederij* (Zutphen 2016).

Rob den Braasem is WieWasWie-projectleider bij CBG|Centrum voor familiegeschiedenis